

THEOLOGIA BIBLICA

Halmágyi József Attila*

Ökumené Doktori Iskola, Babeş–Bolyai Tudományegyetem

Tíz szöveg és egy beszéd Szerkesztésdinamikai jelentésanalízis Máté evangéliumának tanítványsági rendszeréről

Bevezetés: szövegszerkezet mint teológiai argumentáció

A tanítványság mint hiteles Jézus-követés Máté evangéliumának egyik meghatározó teológiai hangsúlya, amely a feltámadott Jézus záró küldetésparancsában összegződik (Mt 28,18–20).¹ Ennek vizsgálatához azt tekintjük át, hogyan tárul fel az evangéliumban ez a tanítás. Ez azonban nem csupán a tartalomban, hanem – mint látni fogjuk – a szöveg szerkezetében is kifejezésre jut. Ezért a vizsgálat szükségképpen az evangélium szerkezeti rendjéhez vezet. Máté evangéliumának szerkezete régóta az újszövetségi kutatás egyik visszatérő kérdése. A vita azonban nem azon áll vagy bukik, hogy a szöveg szerkesztett-e. Ebben ma már széles körű egyetértés mutatkozik. Inkább az a kérdés, milyen szerkezeti elvek szerint, milyen mélységig és hány szinten érvényesül a szerkesztés.²

A tematikus, redakciókritikai és narratív megközelítések egyaránt arra a következtetésre jutottak, hogy Máté evangéliuma nem egyszerű hagyománygyűjtemény, hanem tudatosan szerkesztett szöveg. Az inklúziók, a khiasztikus szerkezetek és a perikópacsoportok vizsgálata az elmúlt évtizedekben módszertanilag is kiforrott. Jack R. Lundbom retorikai kritikája a szerkezeti keretek jelentésformáló szerepét hangsúlyozta; Dale C. Allison Jr. elemzései Máté tudatos szerkesztői munkáját emelték ki; Jack Dean Kingsbury narratív kritikája pedig arra mutatott rá,

* Halmágyi József Attila (Marosludas, 1976) 2001-ben szerzett teológiai oklevelet. Lelkipásztori szolgálatát Nyárádszeredában, Brassóban, Vajdaszentiványon, Marosludason és Szászrégenben végezte. 2005 és 2011 között rádiós és televíziós bibliai műsorok szakmai előkészítésében és kommentálásában is részt vett, valamint retorikai klubot vezetett. 2022-től a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Ökumené Doktori Iskolájának hallgatója. Kutatási területe Máté evangéliumának görög nyelvű retorikai, stilisztikai és szerkezeti elemzése. E-mail-címe: hjattila@gmail.com.

¹ Keener, Craig S.: Matthew's Missiology: Making Disciples of the Nations (Matt 28:19–20). In: *Asian Journal of Pentecostal Studies* 12 (2009/1), 3–20. Combrink, H. J. Bernard: The Structure of the Gospel of Matthew as Narrative. In: *Tyndale Bulletin* 34 (1983/1), 61–70.

² Combrink, H. J. Bernard: *i. m.* 61–70. Smith, Christopher R.: Literary Evidences of a Five-fold Structure in the Gospel of Matthew. In: *New Testament Studies* 43 (1997/4), 540–551.

hogy az átgondolt rend a történetvezetés szintjén is felismerhető. Ezek az irányok különböző módszerekkel dolgoznak, de egy ponton találkoznak: Máté szövegének nagyobb és kisebb szerkezeti egységei egymásba kapcsolódó szinteken szerveződnek.³

Jelen tanulmány a szerkesztésdinamikai jelentésanalízis (SZDJA) módszertanával vizsgálja ugyanannak a kérdésnek két szerkezeti léptékét. Az első az evangéliumban szétszórtan elhelyezkedő tíz rövid tanítványsági szövegtömb (T1–T10) rendszere, vagyis a makroszint; a második a kiküldési beszéd, a Mt 10 belső szerkezete, vagyis a mezoszint. A két léptéket nem pusztán a tematikus rokonság köti össze, hanem az a tény is, hogy a Mt 10 a kettő metszéspontjában áll: kívülről nézve a T-szövegek lexikai sűrítése, belülről nézve pedig hétegyeséges khiazmus, amelynek dinamikája a T-rendszer összpontosító logikáját ismétli meg a maga léptékén. A tanulmány tézise ennek megfelelően kettős: 1. a T-rendszer és a Mt 10 belső khiazmusa két önálló, egymástól függetlenül igazolható szerkezeti rendszer; 2. a kettő ugyanazon szerkesztői logika kétléptékű megvalósulása, s ezért egymás konvergens tanúi.

Az SZDJA módszertani újdonsága abban áll, hogy a retorikai szerkezetelemzést, a lexikai-szemantikai hálózatok vizsgálatát és a szövegen belüli jelentésdinamika feltárását egységes, lépésről lépésre alkalmazható és interszubjektíven ellenőrizhető elemzési protokollba rendezi. Kiindulópontját nem egy előzetesen kijelölt tematika vagy teológiai kategória, hanem a szöveg belső határait kijelölő retorikai és kompozíciós jelzések alkotják. Az így elkülönített egységeket ezt követően lexikai eloszlásuk, sűrűségük és kapcsolatrendszerük alapján vizsgálja. Jelen tanulmányban a módszer öt analitikai szintje működik: a strukturális-retorikai, a dinamikai, a kvantitatív-lexikai, a kognitív-pragmatikai és az abduktív-tipológiai szint.⁴

A gondolatmenet három részre tagolódik. Az I. rész a T-rendszert⁵ tárja fel: a kiválasztás elvét, a két pentád mennyiségi egyensúlyát és elemeik belső összefüggéseit. A II. rész a Mt 10 hétegyeséges khiasztikus szerkezetét, a három pártípust

³ Lundbom, Jack R.: *Biblical Rhetoric and Rhetorical Criticism*. Sheffield Phoenix Press, Sheffield 2013. Allison, Dale C.: *Studies in Matthew: Interpretation Past and Present*. Baker Academic, Grand Rapids 2005. Kingsbury, Jack Dean: *Matthew as Story*. Fortress Press, Philadelphia 1988.

⁴ Halmágyi József Attila: A Sínai szövetséggel való mint korrekció az ekléziogén attraktorhoz. Szövetségi hermeneutika Máté evangéliumában. In: *Református Szemle* 119. (2026/3), (256–287) 260–261.

⁵ A T jelölés a tanítványsági szöveg rövidítése. T-korpusznak nevezzük az 1. alfejezetben rögzített és szövegi szempontok alapján elkülönített tíz rövid mátéi szövegegységet (T1–T10). A T-rendszer megnevezés azt a vizsgálati hipotézist jelöli, hogy e szövegek nem csupán tematikusan rokon korpuszt, hanem egymással szerkezeti, mennyiségi és lexikai kapcsolatban álló együttest alkotnak. Ennek rendszerjellegét a tanulmány további részei vizsgálják és igazolják.

és azok statisztikai ellenőrzését elemzi. A III. rész egymásra vetíti a két szerkezeti léptéket, és a bizonyítékszintek egybehangzása alapján abduktív következtetést fogalmaz meg.

A jelen tanulmányban azonosított T-rendszert, vagyis a tíz tanítványsági szövegtömb összetartozását, pentadikus felosztását és a Mt 10 e rendszerhez fűződő önhasonló kapcsolatát tudomásom szerint a szakirodalom korábban nem írta le. Az alkalmazott eszközök, a khiazmus azonosításának szempontjai, a mennyiségi lexikai elemzés, a Jaccard-index, a permutációs próba és az abduktív következtetés önmagukban ismertek. Az újdonságot ezek összehangolt, egymást ellenőrző alkalmazása adja ezen a szövegtörzshöz. Ezért a vizsgálat alapvető jellegű: nem egy korábbi tézis megerősítésére vagy cáfolatára irányul, hanem egy eddig nem tárgyalt mintázatot tár fel, és azt ellenőrizhető, illetve cáfolható formában rögzíti.

I. A T-rendszer: tíz szöveg, egy rendszer

1. A szelekció elve: abduktív, szövegvezérelt feltárás

A tíz T-szöveg azonosítása nem előzetesen rögzített tematikai kategóriából indult, hanem a szöveg szerkezeti jelzéseinek megfigyeléséből bontakozott ki, az SZDJA abduktív logikájának megfelelően. A feltárás gyakorlati menete három egymásra épülő lépésből állt: egy meglepő szerkezeti jelenség észleléséből, a több szöveghely között felismerhető mintázat alapján megfogalmazott hipotézisből, majd a hipotézis következményeinek célzott kereséséből és ellenőrzéséből. Ebben a folyamatban az abduktív hipotézisalkotást deduktív levezetés és induktív ellenőrzés követte.⁶

Az első lépés T1 (Mt 4,18–22) sajátos szerkezeti határhelyzetének felismerése volt. A szakasz a Prológus és a Hegyi beszéd közötti csomópontban helyezkedik el, és belsőleg zárt, kis terjedelmű perikópát alkot, miközben egyik szomszédos nagyobb szövegegység sem foglalja teljesen magába. Ez a határhelyzet vetette fel annak lehetőségét, hogy T1 funkcióját nem kizárólag a közvetlen szöveggörnyezetéhez fűződő kapcsolata határozza meg. Ezért az első abduktív feltevés ekképpen fogalmazódott meg: ha az evangélium további pontjain a T1-hez hasonlóan körülhatárolt tanítványsági szövegek találhatók, akkor ezek egy nem folytonos elrendezésű, önálló szövegrendszer elemei lehetnek.

A második lépés a mintázat felismerése volt. A T2 (Mt 8,18–22) és a T3 (Mt 9,14–17) egyaránt ószövetségi idézettel lezárt narratív szakasz után, két nagyobb szövegegység határán helyezkedik el. Mindkét szövegben Jézus a tanítványságról

⁶ Peirce, Charles S.: Pragmatism as the Logic of Abduction. In: Peirce Edition Project (ed.): *The Essential Peirce: Selected Philosophical Writings*. Vol. 2 (1893–1913). Indiana University Press, Bloomington and Indianapolis, IN 1998, 226–241.

foglalmaz meg sűrített, paradox kijelentést. A T1, T2 és a T3 összevetésekor vált láthatóvá, hogy mindhárom szakasz önállóan körülhatárolható perikópát alkot, és terjedelmük is megközelítőleg azonos: pontos számlálás nélkül körülbelül 80-105 szó közé volt tehető.

A harmadik lépés a hipotézis által irányított keresés volt. Ha a három szöveg közötti hasonlóság szándékos szövegszervező elvre vezethető vissza, akkor az evangélium további pontjain is kell lenniük hasonló tulajdonságokkal rendelkező szövegegységeknek. A keresést három, együttesen alkalmazott szövegi kritérium és egy heurisztikus terjedelmi szempont irányította. Ezek nem előzetesen kialakított tematikai rendszerből származtak, hanem az elsőként azonosított szövegek közös tulajdonságainak formalizálásából.

Valamely szövegegység csak akkor kerülhetett a T-korpuszba, ha a közvetlen tanítványi címzettség (K1), az önálló és zárt perikópa (K2) és tanítványsági önvonatkozás (K3) mindegyikét teljesítette. A terjedelem ettől eltérő szerepet töltött be. A T1–T3 összevetésekor már a pontos szószámlálás előtt feltűnt a szövegek megközelítőleg azonos hosszúsága, ezért a további keresés a hozzájuk hasonló léptékű, rövid szövegegységekre irányult. Ekkor azonban még nem történt pontos szószámlálás, és előzetes számszerű határértéket sem rögzítettünk. A terjedelem tehát nem szigorú kvantitatív kiválasztási kritériumként, hanem a keresést irányító heurisztikus szempontként működött.

1. táblázat. A T-szövegek három konjunktív kiválasztási kritériuma és heurisztikus terjedelmi szempontja

Szempont	Alkalmazási szabály
K1: Közvetlen tanítványi címzettség	A szövegben Jézus egy vagy több tanítványát közvetlenül megszólítja, vagy hozzájuk intézi válaszat. A szövegegység akkor is megfelel ennek a kritériumnak, ha a beszédhelyzetet kívülálló kérdése indítja el, feltéve, hogy Jézus kijelentésének közvetlen címzettje a tanítvány vagy a tanítványi kör.
K2: Önálló és zárt perikópa	A szövegegység kezdete és vége nyelvi vagy elbeszélői jelzések alapján azonosítható (megszólítás, kérdés-válasz szerkezet, szereplő-, helyszín- vagy témaváltás). A szövegegység jelentése önmagában lezárt: sem az előtte, sem az utána álló szakasz nem szükséges ahhoz, hogy értelme teljes legyen, még akkor sem, ha azokkal tematikus vagy narratív kapcsolatban áll.
K3: Tanítványsági önvonatkozás	Jézus kijelentése közvetlenül a tanítvány saját helyzetére vonatkozik: személyazonosságára, elhívására, cselekvésére, lemondására, hovatartozására vagy a tanítványság következményeire. Nem elegendő, ha a tanítványok előtt elhangzó kijelentés tárgya kizárólag egy harmadik személy vagy csoport.

Szempont	Alkalmazási szabály
H1: Heurisztikus terjedelmi illeszkedés	A T1–T3 összevetésekor már a pontos szószámlálás előtt felismerhető volt hozzátétőlegesen azonos terjedelmük. A további keresés ezért az ezekhez hasonlóan rövid és önálló szövegegységekre összpontosult, míg a lényegesen nagyobb szövegtömbök nem kerültek a lehetséges jelöltek közé. A keresés idején nem állt rendelkezésre előre rögzített számszerű küszöbérték.

A három kiválasztási kritérium együttesen érvényesült: K1–K3 bármelyikének hiánya kizárta az adott szöveget a T-korpuszból. A H1 jelű terjedelmi szempont ezzel szemben nem rögzített számszerű feltételként, hanem a T1–T3 alapján kialakult előzetes keresési heurisztikaként működött. A korpusz kialakítása után elvégzett pontos szószámlálás a Neste–Aland *Novum Testamentum Graece* 28. kiadásának (NA28)⁷ görög szövege alapján 81–117 szó közötti terjedelmet mutatott. Ez az eredmény nem tekinthető a kiválasztástól teljesen független ellenőrző bizonyítéknak, mivel a hozzátétőleges terjedelem már a keresést is befolyásolta. A pontos szószám ugyanakkor ellenőrizhető formában dokumentálja a kiválasztott szövegek terjedelmi egyöntetűségét.

A kiválasztás nem önkényes: a három konjunktív kritérium és a heurisztikus terjedelmi szempont együttes alkalmazása tíz szöveget különített el. Ennek az állításnak az ellenőrizhetőségéhez a negatív oldalt is dokumentálni kell, vagyis meg kell jelölni azokat a látszólagos jelölteket, amelyek valamely szükséges kritérium hiánya miatt nem kerültek be a T-korpuszba. A negatív ellenőrzés azt mutatja meg, hogy a kiválasztás nem csupán a rendszerbe illő szövegek utólagos összegyűjtésével történt, hanem a közeli ellenpéldák következetes vizsgálatával is számolt.

1a. táblázat.

A T-korpuszból kizárt látszólagos jelöltek. Negatív ellenőrzés

Szöveghely	A kritériumok teljesülése és a kizárás oka
Mt 7,24–27	K1: <i>nem</i> ; K2: <i>igen</i> ; K3: <i>részlegesen</i> . A szakasz a Hegyi beszéd lezáró hasonlata, amely a beszéd hallgatóira általánosan vonatkozik. Nem különíthető el benne tanítványspecifikus megszólítás vagy közvetlen tanítványi beszédhelyzet.
Mt 17,20	K1: <i>igen</i> ; K2: <i>nem</i> ; K3: <i>igen</i> . Jézus közvetlenül a tanítványok kérdésére válaszol, és kijelentése az ő kudarcukra vonatkozik. A vers azonban nem önálló perikópa, hanem a Mt 17,14–20 elbeszélésének értelmező zárómondata.

⁷ *Novum Testamentum Graece*. Begründet von Eberhard und Ervin Nestle. Herausgegeben von Barbara und Kurt Aland, Johannes Karavidopoulos, Carlo M. Martini, Brice M. Metzger. 28. revidierte Auflage. Herausgegeben vom Institut für Neutestamentliche Textforschung Münster/Westfalen unter Leitung von Holger Strutwolf. Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart 2012.

Szöveghely	A kritériumok teljesülése és a kizárás oka
Mt 19,10–12	<i>K1: igen; K2: igen; K3: nem.</i> Jézus közvetlenül a tanítványok felvetésére válaszol, kijelentésének tárgya azonban az önmegtartóztatók különböző csoportjainak meghatározása, nem pedig a tanítványok saját helyzete vagy cselekvése.
Mt 19,13–15	<i>K1: igen; K2: igen; K3: nem.</i> A tanítványok részt vesznek a jelenetben, Jézus kijelentésének közvetlen tárgya azonban a gyermekek helyzete és a mennyek országához való viszonyuk. A kijelentés nem a tanítványok saját identitására, elhívására vagy cselekvésére vonatkozik.
Mt 19,16–22	<i>K1: nem; K2: igen; K3: nem alkalmazható.</i> A szakasz önálló, zárt perikópa, Jézus közvetlen beszédpartnere azonban a gazdag ifjú, nem pedig valamely tanítvány vagy a tanítványi kör.
Mt 20,20–23	<i>K1: igen; K2: nem; K3: igen.</i> Jézus válasza a két tanítványhoz szól, a szakasz azonban nem alkot lezárt perikópát. A kérésből kibontakozó konfliktus a tíz tanítvány felháborodásában folytatódik, majd Jézus Mt 20,25–28-ban elhangzó tanításával zárul.
Mt 20,25–28	<i>K1: igen; K2: nem; K3: igen.</i> Jézus közvetlenül a tanítványi körhöz szól, és kijelentése a tanítványi magatartásra vonatkozik. A szakasz azonban nem önálló perikópa, hanem a Mt 20,20–24-ben megjelenő rangigény és az abból kibontakozó konfliktus viszonyító, értelmező záradéka. A szolgálat és az önátadás ellenmodellje az előző szövegrészben megjelenő feltörekvésre válaszol; ezért a szakasz jelentése és funkciója az előző szövegtömbtől függ. Kizárását tehát nem a terjedelme, hanem K2 hiánya indokolja.

A hét elvetett jelölt a három szükséges kritérium alapján három csoportba rendezhető. Két szakasz, a Mt 7,24–27 és a Mt 19,16–22 a közvetlen tanítványi címzettség hiánya miatt nem kerül be a korpuszba. Három szakasz, a Mt 17,20, a Mt 20,20–23 és a Mt 20,25–28 az önálló szövegegységként való körülhatárolhatóság követelményét nem teljesíti. További két szakasz, a Mt 19,10–12 és a Mt 19,13–15 azért marad ki, mert Jézus kijelentésének közvetlen tárgya nem a tanítvány saját helyzete, hanem az önmegtartóztatók, illetve a gyermekek csoportja.

A Mt 20,20–23 és a Mt 20,25–28 együtt különösen tanulságos ellenpéldapár: mindkettő teljesíti a K1-et és a K3-at: Jézus közvetlenül a tanítványokhoz szól, kijelentése az ő helyzetükre vonatkozik. Mégis kiesnek, mert egyik sem alkot önálló, zárt perikópát: a rangvita (Mt 20,20–24) és Jézus válasza (Mt 20,25–28) egyetlen folyamatos jelenetet alkot, amely kölcsönösen feltételezi egymást. Ez mutatja a kritériumrendszer diszkriminatív erejét: nem minden, közvetlenül a tanítványokhoz intézett és helyzetükre vonatkozó kijelentés minősül T-szövegnek, hanem csak az, amely emellett önálló és zárt perikópát is alkot.

A NA28 nem azonos módon kezeli a két érintett szöveghelyet: a Mt 12,47 kettős szögletes zárójelek között áll a főszövegben, ami azt jelzi, hogy eredetisége erősen kérdéses; a Mt 23,14 ezzel szemben nincs a főszövegben, hanem

csak az apparátusban jelenik meg dokumentált variánsként.⁸ Ezért a két esetet nem lehet egységesen „kihagyott versként” kezelni.

A T-korpusz számlálásában figyelembe vettük a Mt 12,47 szavait, de nem szövegkritikai döntésként, hanem előzetesen rögzített elemzési konvencióként. A vers beszámításával a T4 (Mt 12,46–50) 90, kihagyásával 73 szó; ennek megfelelően az I. pentád 475, illetve 458 szóból áll, a két pentád különbsége pedig 5, illetve 12 szóra adódik. A Mt 12,47 jelenléte jobban illeszkedik a T-korpusz megfigyelt terjedelmi mintázatahoz, de ez az illeszkedés nem tekinthető a kiválasztástól független bizonyítéknak, mivel a hozzátvetőleges terjedelmi hasonlóság már a feltárást is irányította. Az érzékenységi ellenőrzés kedvéért ezért mindkét értéket közöljük.

A Mt 23,14 nem tartozik a T-korpuszhoz. Szerepe csak az SZDJA egy párhuzamos, kompozíciós megfigyelésében releváns. A verset tartalmazó szövegváltozatban a Mt 23 jajmondásai nyolctagú rendszert alkotnak, amely megfeleltethető a Mt 5,3–10 nyolc boldogmondásának, ezen belül a $\pi\epsilon\nu\theta\omicron\upsilon\upsilon\nu\tau\epsilon\varsigma$ boldogmondás (Mt 5,4) antitetikus párja az özvegyek házat felemésztőkről szóló Mt 23,14.⁹ A vers elhagyásával ez a nyolctagú megfelelés héttagúvá válna.

Az SZDJA egyik esetben sem veszi át a szövegkritika feladatát: nem helyettesíti belső szerkezeti megfontolással a külső szövegtanúk mérlegelését, csupán rögzíti, hogy milyen kompozíciós következményekkel jár az egyes szövegváltozatok elfogadása. Ezért az érv itt konvergenciaérv, nem bizonyíték: erejét a szövegkritikai, szerkezeti, lexikai és mennyiségi adatok együttes irányából, nem bármelyikükből önmagában nyeri.

2. A két pentád: közel-egyensúly és eltérő dinamika

A szelekció eredménye tíz narratív tanítványsági szövegtömb (T1–T10). A szószámolás alapja a NA28 görög szövegének ortográfiai egysége; a zárójeles apparátusszavak kezelése versenként, szövegkritikai indoklással történt.¹⁰

⁸ Ld. a Neste–Aland: *Novum Testamentum Graece* 28. kritikai apparátusát a Mt 12,46–50 és a Mt 23,13–15 szövegéhez.

⁹ A javasolt megfelelés: Mt 5,4 ($\pi\epsilon\nu\theta\omicron\upsilon\upsilon\nu\tau\epsilon\varsigma - \pi\alpha\rho\alpha\kappa\lambda\eta\theta\eta\sigma\omicron\nu\tau\alpha\iota$) ↔ Mt 23,14 ($\omicron\iota\ \kappa\alpha\tau\epsilon\sigma\theta\iota\omicron\nu\tau\epsilon\varsigma\ \tau\acute{\alpha}\varsigma\ \omicron\iota\kappa\iota\acute{\alpha}\varsigma\ \tau\acute{\omega}\nu\ \chi\eta\rho\acute{\omega}\nu$). Az özvegyesség és a gyász ószövetségi összekapcsolásához vö. JSir 1,1; Ézs 54,4.

¹⁰ A számlálás alapegysége a NA28 görög szövegében szóközzel elkülönített ortográfiai szóalak. A központosítási jelek és a versszámok nem képeznek önálló számlálási egységet. Minden önállóan írt szóalak egy szónak számít nyelvtani és szemantikai szerepétől függetlenül; ennek megfelelően a névelők is önálló egységek. Az elízióval rövidült alak, például δ' és $\epsilon\pi'$, egy-egy szónak számít. A NA28 főszövegének szimpla szögletes zárójelben közölt szavait beszámítottuk; így a Mt 10,32–33-ban kétszer előforduló $[\tau\omicron\iota\varsigma]$ alakot is. Az alapszámlálás nem tartalmazza a kizárólag csupán kritikai apparátusban szereplő variánsokat. A Mt 12,47 kettős szögletes zárójelben közölt szövegét a fent ismertetett elemzési konvenció alapján számítottuk be, ugyanakkor az eredmé-

2. táblázat. A tíz T-szöveg adatai
(NA28 alapján; minden érték gépi számlálással ellenőrzött)

T	Hely	Szó	Tematika
T01	Mt 4,18–22	89	Elhívás Galileában – az első négyes
T02	Mt 8,18–22	82	A tanítványság ára – az Emberfia nem tudja, hova hajtsa fejét
T03	Mt 9,14–17	105	A megújuló közösség – új bor, régi tömlő; vőlegény és böjt
T04	Mt 12,46–50	90	Ki az övéi közül való? – aki az Atya akaratát cselekszi
T05	Mt 16,5–12	109	Kit ne kövessenek – a farizeusok és szadduceusok kovásza
T06	Mt 16,24–28	117	Aki engem követ – kereszthordozás és a lélek elvesztése/ megnyerése
T07	Mt 17,24–27	101	A fiak szabadok – adófizetés és fiúsági státusz
T0811	Mt 18,15–18	89	A testvéri közösség helyreállítása – két vagy három tanú szá- bálya és kötés-oldás
T09	Mt 19,27–29	82	A tanítványság jutalma – százszorosát kapja vissza
T10	Mt 28,16–20	81	Kiküldés Galileában – minden nép, keresztség, jelenlét a világ végezetéig

A tíz szöveg együttes terjedelme 945 szó; az átlagos szöveghossz 94,5 szó, a medián 89,5 szó, a szórás pedig 12,0 szó. A szószámok értéktartománya 81–117 szó, statisztikai terjedelmük 36 szó. A szórás az átlag 12,7%-ának felel meg, ami a szövegek viszonylagos terjedelmi egyöntetűségét jelzi. Ez az adat önmagában nem bizonyítja a T-rendszer létét, de számszerűen alátámasztja, hogy a kiválasztott egységek azonos kompozíciós léptékhez tartoznak. A további vizsgálat azt tárja fel, hogy e terjedelmi hasonlóság mögött kimutatható-e a szövegek belső szerkezeti rendje.

A tíz szöveg sorrendi elrendeződése nem pusztán két, utólag elkülönített pentádot alkot, hanem öt egymásnak megfelelő párból álló tükörszerkezetet is kirajzol. A T1–T10 az elhívás és a kiküldés galileai keretét alkotja; a T2–T9 a tanítványság ára és jutalma között teremt lexikailag is igazolható megfelelést; a T3–T8 az új

nyeket a vers nélküli változatra is megadtuk. Valamennyi szószámot és az azokból képzett statisztikai értéket Python-szkripttel végzett gépi számlálással ellenőriztük a NA28 elektronikus görög szövegén.

¹¹ Vö. mTaan 2,1; bTaan. 16a; mJoma 8,8–9. Ld. Neusner, Jacob: *The Mishnah: A New Translation*. Yale University Press, New Haven 1988. *The Babylonian Talmud. Seder Mo'ed*. Vol. 2. Translated by J. Rabinowitz. Ed. Isidore Epstein. Soncino Press, London 1938. A rituális jel vagy intézményes engesztelés nem automatikus e szövegekben: a böjtöt a tényleges megtérés, az embertárs elleni vétség engesztelését pedig a kiengesztelés teszi teljessé. A párhuzam közös zsidó hagyományt, nem közvetlen irodalmi függést jelez.

közösségi rend létrejöttének, illetve helyreállításának két mozzanatát kapcsolja össze; a T4–T7 a Jézushoz való tartozást és a fiúsági státuszt állítja tartalmi kapcsolatba. A szerkezet tengelyének két oldalán elhelyezkedő T5–T6 antitetikus duplexként a követés két ellentétes irányát kapcsolja egymáshoz: kit ne kövessenek, illetve kit kövessenek a tanítványok. A tíz egység ennek megfelelően A–B–C–D–E || E’–D’–C’–B’–A’ rendben értelmezhető. Az egyes párok bizonyítási ereje és megfelelésük jellege nem azonos: a tükörszerkezet lexikai, szemantikai és tematikai-funkcionális kapcsolatok egybehangzásából rajzolódik ki. Ezért a rendszer nem egységesen lexikai khiazmus, hanem több bizonyítékszínt szerveződik tükörstruktúra, amelyben az egyes párkapcsolatok külön-külön vizsgálandók.

A T5 és T6 közrefogó elhelyezkedése nem elszigetelt jelenség a T-sorozaton belül. A T2 (Mt 8,18–22) és a T3 (Mt 9,14–17) hasonló módon fogja közre a Mt 8,23–9,13 szakaszt, amely a csodatörténetek sorozatának krisztológiai középpontjaként értelmezhető. Ebben az egységben Jézus hatalma egymást követő területeken válik láthatóvá: lecsendesíti a tengert (Mt 8,23–27), uralkodik a démoni világ fölött (Mt 8,28–34), megbocsátja a bűnöket (Mt 9,1–8), majd tanítványként hívja el a vámszedő Mátét, és közösséget vállal a bűnösökkel (Mt 9,9–13). Ezért a cselekménysor nem pusztán csodák egymásutánja, hanem Jézus isteni eredetű hatalmának és identitásának fokozatos narratív feltárása.

A közrefogott egység belső mozgását Jézus identitásának kérdése szervezi. A tenger lecsendesítése után a tanítványok kérdése – *ποταπός ἐστιν οὗτος ...– Miféle [ember] ez...?* (Mt 8,27) – még nyitva hagyja Jézus kilétét. A következő jelenetben a démonok már Isten Fiaként szólítják meg (Mt 8,29), a béna meggyógyításakor pedig Jézus kinyilatkoztatja az Emberfia földi bűnbocsátó hatalmát (Mt 9,6). A bűnbocsátásban megjelenő irgalom logikája narratív módon folytatódik Máté vámszedőhelyről történő elhívásában és a bűnösökkel vállalt asztalközösségben (Mt 9,9–13). Jézus a Hós 6,6 idézésével – „Irgalmasságot akarok, és nem áldozatot” – saját eljárását értelmezi, egyúttal olyan hermeneutikai és etikai elvként rögzíti az irgalom elsőbbségét, amelynek meg kell határoznia a tanítványi magatartást is. A csodák azonban nem kényszerítik ki automatikusan a helyes felismerést: ugyanazok a tettek egyaránt válhatnak ki csodálkozást, félelmet, hitet vagy ellenállást. Ezért Jézus messiási identitása nem pusztán a jelek észlelésével, hanem azok hitbeli értelmezésével válik felismerhetővé.

A T2–T3 és a T5–T6 közrefogó működése ennek alapján egymással összefüggő krisztológiai ívet alkot. A T2–T3 által körülhatárolt szakasz Jézus kilétének kérdését a cselekedetein keresztül veti fel; a T5–T6 között álló szakasz ugyanezt a kérdést hitvallási formában válaszolja meg. A Mt 8,27-ben elhangzó *Miféle [ember] ez?* kérdésre Péter vallomása felel a Mt 16,16-ban: „Te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia.” Péter azonban helyesen ismeri fel Jézus személyét, miközben félreérti messiási útját. Ezért Jézus szenvedésről, halálról és feltámadásról szóló önkije-

lentése, majd a T6 tanítása tanítványsági következménnyé alakítja az önmegtagadásról és a keresztfelvételéről szóló krisztológiai felismerést. A T2–T3 tehát Jézus isteni hatalmának narratív megmutatását, a T5–T6 pedig messiási identitásának megvallását és helyes értelmezését keretezi.

A pentadikus felosztás tehát először szövegszerkezeti hipotézisként rajzolódott ki. A két pentád 475/470 szavas közel-egyensúly, valamint a második pentád szigorúan monoton csökkenő szószámsora csak ezt követően vált felismerhetővé. E számszerű összefüggések nem voltak sem a korpusz kialakításának, sem a pentadikus felosztásnak előzetesen meghatározott feltételei, ezért a szerkezeti hipotézis utólagos kvantitatív megerősítéseként értékelhetők. Teljesen független kontrollnak azonban nem tekinthetők, mivel a szövegek hozzávetőleges terjedelmi hasonlósága már a T-korpusz feltárását is heurisztikusan irányította.

3. táblázat. A tíz T-szöveg tükörszerkezete:
öt megfelelő pár (A–B–C–D–E || E'–D'–C'–B'–A')

Elem	Magyarázat
A – A': T1 ↔ T10	Elhívás Galileában ↔ kiküldés Galileából; a tanítványsági ív nyitó és záró pólusa
B – B': T2 ↔ T9	A követés ára ↔ a követés jutalma; lexikailag is igazolt pár, 82-82 szó
C – C': T3 ↔ T8	A megújuló közösség feltétele ↔ a közösség helyreállításának rendje (böjt és megbocsátás)
D – D': T4 ↔ T7	Hovatartozás ↔ fiúsági státusz; ki tartozik Jézushoz ↔ milyen státusz illeti a fiakat
E – E': T5 ↔ T6	Kit ne kövessenek ↔ kit kövessenek; antitetikus duplex, a teljes szerkezet belső fordulópontja

2.1. A 475/470-es közel-egyensúly: kombinatorikai értékelés

A tíz T-szöveg két pentádra tagolódik. Az I. pentád (T1–T5) összege 475 szó (89+82+105+90+109), a II. pentádé (T6–T10) 470 szó (117+101+89+82+81) – öt szó különbség, azaz közel-egyensúly, nem pontos szimmetria.

Jelentőségét kombinatorikai kontroll méri. A tíz rögzített szószám ötelemű felosztásainak $C(10,5) = 252$ lehetséges konfigurációjából 36 teljesíti a $|\Sigma I - \Sigma II| \leq 5$ feltételt (14,3%), tehát önmagában nem ritka, így önálló intenciójelként nem elegendő.

Súlyát egy második, tőle részben független tulajdonság adja: a II. pentád szigorúan monoton csökkenő belső sorrendje (117→101→89→82→81). Öt érték 120 lehetséges sorrendjéből egyetlen szigorúan csökkenő, valószínűsége tehát $1/5! = 1/120$. A két feltétel függetlenségi közelítéssel becsült együttes valószínűsége $(36/252) \cdot (1/120) \approx 1,19 \cdot 10^{-3}$; a teljes permutációs téren végzett egzakt számítás pontosabb értéket ad: $\approx 7,9 \cdot 10^{-4}$.

A kvantitatív eredmény önmagában még nem bizonyítja a tudatos szerkesztést, csupán megerősíti a szövegszerkezeti úton már azonosított pentádtagolást. A közel-egyensúly, a monoton koncentráció és a további kompozíciós megfelelések konvergenciája együtt teszi egyre kevésbé tarthatóvá a véletlenszerű elrendezés magyarázatát.

2.2. *Az első pentád belső dinamikája: kereső fázis*

A T1–T5 szószámai: $89 \rightarrow 82 \rightarrow 105 \rightarrow 90 \rightarrow 109$. A sorozat nem monoton: az első csökkenést emelkedés követi, majd újabb visszaesés és ismételt növekedés zárja. Ez a hullámos kvantitatív mozgás összhangban áll az első pentád tematikai dinamikájával, amely a tanítványság mibenlétét egymást követő, eltérő nézőpontokból tárja fel. A T1 (89 szó) az elhívás szövege: Jézus megszólítása és a tanítványok azonnali válasza még magyarázat nélkül áll. A T2 (82 szó) a követés árát teszi explicitté: az Emberfiának nincs hova fejét lehajtania, a követés pedig a korábbi kötöttségek relativizálását kívánja. A T3 (105 szó) az újdonság kérdését nyitja meg: a Jézussal megjelenő valóság nem a régi rend egyszerű módosítása, hanem olyan új rend, amely új formát kíván. A T4 (90 szó) a hovatartozást definiálja újra: Jézus közösségét nem a biológiai közelség, hanem az Atya akaratának cselekvése határozza meg. Végül a T5 (109 szó) negatív ellenmintával zár: a tanítványok félreértésén keresztül a farizeusok és szadduceusok kovásza jelenik meg kerülendő értelmezési és követési irányként. Ezért az I. pentád kereső-feltáró dinamikát mutat: egymás után teszi láthatóvá az elhívás, az ár, az újdonság, a hovatartozás és a téves orientáció kérdését, de még nem sűríti ezeket egyetlen végleges tanítványsági programba. Teológiai iránya alapvetően centripetális: a mozgás Izrael horizontján belül Jézus személyének felismerése felé tart.

2.3. *A második pentád belső dinamikája: koncentráló fázis*

A T6–T10 szószámai: $117 \rightarrow 101 \rightarrow 89 \rightarrow 82 \rightarrow 81$. A sorozat szigorúan monoton csökkenő: minden következő egység rövidebb az előzőnél. A kvantitatív mozgás itt nem tartalmi hanyatlással, hanem fokozódó sűrítéssel jár együtt: a tanítványság következményei egyre tömörebb megfogalmazásban jelennek meg. A T6 (117 szó) a leghosszabb egység és egyben a követés radikális követelményének megfogalmazása: aki Jézust követi, vegye fel keresztjét, és vállalja életének elvesztését annak megtalálása érdekében. A T7 (101 szó) a fiúsági státusz és a szabadság kapcsolatát tárja fel: a királyok fiai szabadok, Jézus és Péter mégis vállalják az adófizetést, hogy botrányozást ne okozzanak. A T8 (89 szó) a közösségen belüli helyreállítás rendjét sűríti eljárássá: célja a vétkező testvér megnyerése a két tanú szabálya és a kötés-oldás keretében. A követés ára után a T9 (82 szó) a követés eszkatológiai viszonzását fogalmazza meg: az elhagyásnak jutalma lesz. A T10

(81 szó) a T-rendszer legrövidebb egysége s egyben annak legnagyobb kompozíciós sűrűségű lezárása: egyetlen rövid perikópában kapcsolódik össze Jézus egyetemes hatalma, a minden népre kiterjedő küldetés, a keresztség, a tanítás és az eszkatológiai jelenlét ígérete. Így a II. pentád koncentrálnak és egyben centrifugális dinamikát mutat: a Péter-vallomás után a kérdés elsősorban már nem az, hogy ki Jézus, hanem az, hogy felismerése milyen követést, közösségi létet és végül milyen egyetemes küldetést hoz létre.

4. táblázat. A két pentád összehasonlítása

	I. pentád (T1–T5)	II. pentád (T6–T10)
Összeg	475	470
Szószámsor	89→82→105→90→109	117→101→89→82→81
Dinamika	hullámos, kereső	szigorú monoton csökkenés
Teológiai kérdés	Ki ez az ember?	Mit jelent követni?
Teológiai irány	centripetális: Izráelhez	centrifugális: minden néphez
Lezárás	nyitott (T5: félreértés-kockázat)	komprimált (T10: teljes megbízatás)

2.4. A két pentád tengelye: a Péter–Jézus párbeszéd (Mt 16,13–23)

A két pentád határán – a T5 és T6 között és mindkettővel ugyanabban a fejezetben – az evangélium krisztológiai tengelye áll.¹² A T5 és T6 önmagukban antitetikus duplexet alkotnak: a T5 azt mondja ki, kit *ne* kövessenek (a farizeusok és szadduceusok kovásza), a T6 pedig azt, kit kövessenek (aki engem követ, vegye fel keresztjét). A negatív és pozitív felszólítás egymás tükörfordítottja. E duplex köré szerveződik egy tágabb, ellentétes ívű keret: a T5 (félreértés-kockázat) – Mt 16,13–20 (helyes felismerés: „Te vagy a Krisztus”) – Mt 16,21–23 (újabb félreértés: Péter tiltakozása) – a T6 (következmény: aki engem követ). A helyes felismerés két oldalán félreértés áll, és ebből a feszültségből nő ki a T6 parancsa.

Ez a megfigyelés szerkezeti szempontból meghatározó: a T-rendszer belső fordulópontja nem mechanikus felezés eredménye, hanem Máté evangéliumának egyik legfontosabb krisztológiai csomópontjával esik egybe. Az I. pentád Jézus

¹² Kingsbury, Jack Dean: *Matthew as Story*. Second Edition. Fortress Press, Philadelphia 1988, 75–95. Kingsbury a saját elbeszéléskritikai keretében is a második nagy egység csúcspontjaként azonosítja Péter vallomását (Mt 16,13–20): „...brings the entire second part of his story to its culmination” (75. old.). A 16,21-gyel pedig új fejezetet nyit (“The Journey of Jesus to Jerusalem...” (77. old.). Vagyis Kingsbury korábbi, önálló szerkezeti tézise, amelyet a Mt 1,1/4,17/16,21 hármas feliratrendszeréről állított fel, közvetlenül megerősíti a Mt 16,21 (a Péter vallomását követő szakasz) strukturális súlyát. Kingsbury, Jack Dean: *Matthew: Structure, Christology, Kingdom*. Fortress Press, Philadelphia 1975; ld. különösen a bevezető tézist és a krisztológiai tárgyalást.

személyének felismerése felé tart: a Mt 8,27-ben felvetett *Miféle [ember] ez?* kérdés a Mt 16,15–16-ban elhangzó „Kinek mondotok engem?” kérdésben és Péter válaszában jut el hitvallásos megfogalmazásához. A II. pentád már e felismerés tanítványsági következményeiből indul ki: mit jelent a felismert Messiást helyesen követni? Ezért a Mt 16,13–23 központi egysége – Péter vallomásával, Jézus messiási önkijelentésével és Péter ezt követő félreértésével – nem kettéválasztja, hanem összekapcsolja és kölcsönösen értelmezi a két pentádot.

A tengely tartalmi indoka is figyelemre méltó: az a szakasz, amely a T-rendszer strukturális ízületét képezi, önmaga is egy közösség alapozásáról szól (Mt 16,18: „e kősziklán építem majd fel egyházamat [ἐκκλησίαν μου]”). A szó itt nem az intézményes egyházat jelöli, hanem az összehívott közösséget, vagyis ugyanabban az értelemben, ahogyan a T8 (Mt 18,15–18) is közösségi, nem egyházjogi kategóriákban gondolkodik a helyreállításról. Szabados Ádám részletes exegetikai érvelése szerint a πέτρα nem Péter hitvallására, hanem magára a hitvalló Péter személyére vonatkozik:¹³ az arám nyelvi rekonstrukció (Thomas Finley és Joseph A.

¹³ Szabados Ádám: *Az apostolok hagyománya*. Károli Könyvek – Monográfia. Károli Gáspár Egyetem – L'Harmattan Kiadó, Budapest 2020, 203–226. A szerző érvelése az alábbi lépéseken halad végig.

A.a – „Te Péter vagy” (nyelvi-filológiai érvek, 203–208. old.): 1. a görög szójáték önmagában is szoros azonosítást sugall, de a beszélgetés áramul zajlott, a döntés az arám rekonstrukción múlik; 2. Caragounis két különböző arám szót (כִּפְאָ/כִּפְאָ) feltételez, amely Pétert és a kősziklát elválasztaná; ezt Szabados nem fogadja el; 3. Finley/Fitzmyer nyomán mindkét görög szó mögött ugyanaz a כִּפְאָ állhatott; a Πέτρος/πέτρα-különbség pusztán grammatikai nemből fakad; 4. strukturális érv: a mondatban mindvégig Simon a fókuszban tartott alany, ezért valószínűtlen, hogy a ταύτη referense hirtelen a hitvallásra váltana.

A.b – „és én ezen a kősziklán építem majd fel egyházamat” (irodalmi-kompozíciós érvek, 208–213. old.): 5. a logion két epizód közé ékelődik → Péter csak mint hitvalló szikla; 6. az ἐκκλησία korai keltezése (a LXX-ben a קְהָל megfelelője); 7. ószövetségi alapításmotívumok (Zak 6,12–13; Ez 40–43; Ézs 28,16); 8. Az Ef 2,20–22 alapján a sarokkő (Krisztus) és az alapkő (a hitvalló Péter) megkülönböztetése; 9. a kulcsok hatalma (Mt 16,19) a rabbinikus kötés-oldás felől, összekötve a Mt 18,18-cal; 10. zárókövetkeztetés: Péter mint hitvalló, de nem mint magánszemély, hanem mint az alapkő.

Az érvelést két további megfigyeléssel egészítem ki. Először, az Ézs 51,1–2 személyhez kötött kőszikla-metaforája releváns intertextuális párhuzamot kínál: Izráel eredetét ahhoz a „kősziklá-hoz” kapcsolja, amelyből kivágták, majd ezt a metaforát kifejezetten Ábrahám személyére vonatkoztatja. Ez a háttér megerősítheti annak lehetőségét, hogy a Mt 16,18 alapozási metaforája szintén személyhez kötött legyen.

Másodszor, az 1Pt 2,4–8 Pesitta-szövege figyelemre méltó szemantikai és recepciótörténeti párhuzamot őriz. A klasszikus szír az arámi nyelvek egyik változata, de nem azonos a Jézus korában beszélt palesztinai arámiával. Ezért a Pesitta szóhasználat nem szolgálhat a Mt 16,18 feltételezett arámi eredetjének közvetlen rekonstrukciójaként. A nyelvi rokonság miatt azonban összehasonlító szemantikai adatként vehető figyelembe. Az 1Pt 2,4–8 szír szövege ugyanazt a *kəpā*, „kő/szikla” lexémát alkalmazza Krisztusra mint élő kőre (2,4), a hozzá kapcsolódó hívókra mint

Fitzmyer nyomán) és a mondat szintaktikai fókusza, vagyis a megszólított Simon folyamatos középpontban tartása a καὶ γὰρ δέ σοι λέγω → σὺ εἰ Πέτρος → σοὶ δώσω szerkezetben egyaránt emellett szól. Ha ez az exegetikai következtetés helytálló, a forma és a jelentés egybeesése (a SZDJA harmadik szintje) itt különösen szoros: a szöveg kompozíciós alapköve, a két pentád közötti tengely éppen az a perikópa, amelyben Jézus a közösség alapkövének nevezi Pétert. A kompozíció szerkezeti csomópontja tehát tartalmilag is „alapkő”-perikópa, s így az építészeti metafora a szöveg architektúráján belül is érvényesül.

3. Mt 10 és Mt 18 mint a T-rendszer páros diskurzív kifejtése

A Mt 10 és a Mt 18 egymásnak megfelelő B–B’ párt alkot az öt nagy mátéi beszéd kiasztikus rendszerében. Együttes tárgyalásukat ez a makroszerkezeti kapcsolat indokolja. A kiküldési beszéd a tanítványság külső, missziós irányát fejt ki, a közösségi beszéd pedig a tanítványi közösség belső rendjét és helyreállítását szabályozza. A két diskurzus a T-rendszer különböző elemeit gyűjti össze, s egyben kölcsönösen kiegészíti egymást: a Mt 10 a küldetés, a Mt 18 a közösségi integritás felől rendezi egységbe a tanítványság korábban szétszórta megjelenő összetevőit.

A Mt 10 egyetlen beszédben sűríti össze a T1, T2, T6, T9 és T10 meghatározó szókincset.¹⁴ A kapcsolat a közös lexémák, szókapcsolatok és motívumok ismétlődésében követhető. A Mt 10 elhelyezkedése külön figyelmet érdemel, ugyanis a T-sorozatban a T3 után és a T4 előtt áll. Ezért a korábbi T-szövegek anyagát visszamenőleg összegzi, a későbbi egységek több központi motívumát pedig elővételezi. A Mt 18 hasonlóan összetett kapcsolatot létesít a T4, a T7 és a T8 anyagával; a T8 teljes szövegét saját diskurzusába ágyazza, majd a megbocsátásról szóló szakasszal továbbvezeti annak helyreállítási logikáját.

élő kövekre (2,5), valamint a választott sarokköre (2,6). Ez azt mutatja, hogy a szír keresztyén nyelvi hagyományban a kőmetafora nem kizárólagosan egyetlen személyre vonatkozik, hanem Krisztusra és a hozzá tartozó személyekre ugyanazon építészeti-metaforikus rendszer részeként alkalmazható.

Az Ézs 51,1–2 bevonása intertextuális-tipológiai kiegészítésként, az 1Pt 2,4–8 Pesitta-szövege pedig összehasonlító sémi nyelvi és recepciótörténeti kontrollként kapcsolódik Szabados Ádám érveléséhez. A két adat önmagában nem bizonyítja, hogy a Mt 16,18 πέτρα kifejezése Péter személyére vonatkozik, de megerősíti egy személyhez kapcsolt, ugyanakkor közösségileg kiterjeszthető kőszikla-metafora szemantikai lehetőségét.

¹⁴ A Mt 10 irodalmi és exegetikai összefüggéseihez ld. France, R. T.: *The Gospel of Matthew*. New International Commentary on the New Testament. Eerdmans, Grand Rapids 2007, 371–430. Luz, Ulrich: *Matthew 8–20. A Commentary on the Gospel of Matthew*. Translated by James E. Crouch. Hermeneia. Fortress Press, Minneapolis 2001, 59–128. A retorikai szerveződés módszerét ld. Mulenburgh, James: Form Criticism and Beyond. In: *Journal of Biblical Literature* 88 (1969/1), 1–18. A T1, T2, T6, T9 és T10 szövegeivel fennálló konkrét lexikai megfelelések azonosítása és számszerű dokumentációja a jelen vizsgálat saját eredménye.

5. táblázat.

A Mt 10 és 18 fejezetek lexikai szintézise – T-szöveg-kapcsolatok¹⁵

Diskurzushely és görög elem	T-kapcsolat	Funkció
Mt 10,2: Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ζεβεδαίου	T1: Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου (Mt 4,21)	A Zebedeus fiainak elhívását az apostolok névsorához kapcsolja.
Mt 10,38: ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου	T1: Δεῦτε ὀπίσω μου (Mt 4,19)	Az elhívás irányjelölő formuláját a kereszthordozó követésben viszi tovább.
Mt 10,37: πατέρα ἢ μητέρα ... οὐκ ἔστιν μου ἄξιος	T2: θαῦσαι τὸν πατέρα μου (Mt 8,21)	A követés elsőbbségét valamennyi családi kapcsolatra kiterjeszti.
Mt 10,23: ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου	T2: ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου (Mt 8,20)	Az Emberfia követését eszkatológiai távlatba helyezi.
Mt 10,38: λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ	T6: ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ (Mt 16,24)	A tanítványi követést a kereszthordozással kapcsolja össze.
Mt 10,39: ψυχὴν ... ἀπολέσει/εὐρήσει	T6: ψυχὴν ... ἀπολέσει / εὐρήσει (Mt 16,25)	A veszteség és megtalálás tanítványsági paradoxonát elővételezi.
Mt 10,41–42: μισθὸν ... λήμψεται	T9: ἐκατονταπλασίονα λήμψεται (Mt 19,29)	A befogadást a tanítványi jutalom távlatába állítja.
Mt 10,41–42: εἰς ὄνομα (3×)	T10: εἰς τὸ ὄνομα (Mt 28,19)	A befogadás és a keresztség formulái között teremt lexikai kapcsolatot.

¹⁵ A T1/T10 kapcsolatok tesztje a szerző azon megfigyeléséből indult ki, hogy a Miatyánk egyszerre tömöríti és lexikailag átjárja a Hegyi beszédet, s ha ez a viszony analóg a T-rendszer és a Mt 10 kapcsolatával, akkor a T-rendszer saját elhívás-kiküldés keretének (T1, T10) is meg kell jelennie a Mt 10-ben, nem csupán a korábban dokumentált belső csomópontoknak (T2, T6, T9). A teszt gépi szövegen (SBLGNT) történt, frekvenciakontrollal: ὀπίσω és Ζεβεδαίου egyaránt 6×, ὄνομα 11× fordul elő a teljes, 18 329 szavas Máté-korpuszban. Mindhárom ritka, tehát az egyezés nem a szó gyakoriságából adódó véletlen. Kontrollpéldaként a πατήρ-alakok (53×) és a ἕως (48×) túl gyakoriak ahhoz, hogy önmagukban lexikai bizonyítéknak számítsanak; a ἕως esetében a szintaktikai szerkezet (birtokos eset a Mt 28,20-ban, kötőmódos mellékmondat a Mt 10,23-ban) eltérése miatt a kapcsolat végül elvetve, csak fogalmi párhuzamként jelölve szerepel.

Diskurzushely és görög elem	T-kapcsolat	Funkció
Mt 18,1–4: τίς ... μείζων; παιδίον; ταπεινώσει ἑαυτὸν	T4 és T7: hovatarozás és fiúsági státusz	A közösségi helyet a gyermeki alázat alapján értelmezi.
Mt 18,15–18: ἀδελφός; ἐκέρθησας; ἐκκλησία; δήσητε/λύσητε	T8: teljes terjedelmében beágyazva	A testvér helyreállítását a kö- zösségi beszéd központi egy- ségévé teszi.
Mt 18,21–22: ποσάκις ἀμαρτήσῃ ... ὁ ἀδελφός μου; ἐβδομηκοντάκις ἑπτὰ	A T8 közvetlen folytatása	A helyreállítás rendjét az is- métlődő megbocsátás köve- telményével egészíti ki.
Mt 18,35: ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ύμῶν	T1 → T4 → T8: ἀδελφός	A testvérfogalom fejlődését a szívből történő megbocsá- tásban teljesíti ki.

A táblázat feltárja a kapcsolatrendszer egy további, e vizsgálatban újonnan azonosított rétegét is. A Mt 10 kapcsolatát a T-rendszerrel önhasznó és rekurzív szerkesztés jellemzi. A T1 és a T10, az elhívástól a küldetésig terjedő keret két pólusa, lexikai jelölőik révén jelenik meg a Mt 10 külső szerkezeti övezetében is. A T1 hínóformulájának ὀπίσω μου eleme (Mt 4,19) a B' egységben tér vissza: ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου (Mt 10,38). A Ζεβεδαίου patronimikon a Mt 4,21 és az A egység apostolnévsora között teremt kapcsolatot (Mt 10,2). A T10 kereszteselési formulája, az εἰς τὸ ὄνομα (Mt 28,19), az A' egység háromszoros εἰς ὄνομα szerkezetében visszhangzik (Mt 10,41–42).

A vizsgált szóalakok alacsony korpuszgyakorisága növeli e megfelelések megkülönböztető értékét: az ὀπίσω és a Ζεβεδαίου egyaránt hatszor, az ὄνομα pedig tizenegyszer fordul elő Máté evangéliumának 18 348 szavas görög szövegében.¹⁶ Az egyezések bizonyító súlyát gyakoriságuk, szerkezeti helyzetük és tanítványsági funkciójuk együttesen adja. A khiazmus A és B' egysége ennek alapján a T1-hez,

¹⁶ Az előfordulási adatok a NA28 görög szövegén végzett, a korábban ismertetett tokenizálási szabályokat követő gépi számlálásból származnak. Az ὀπίσω hat előfordulási helye: Mt 3,11; 4,19; 10,38; 16,23; 16,24; 24,18. A Ζεβεδαίου alak szintén hatszor fordul elő: a Mt 4,21-ben kétszer, továbbá a Mt 10,2; 20,20; 26,37; 27,56. Az ὄνομα tizenegy előfordulása a nominativus/accusativus singularis szóalakot foglalja magában az enklitikum hatására kialakuló ὀνομά hangsúlyváltással együtt: a Mt 1,21; 1,23; 1,25; 6,9; 10,22; 10,41-ben kétszer; 10,42; 18,20; 24,9; 28,19. A 11-es érték szóalak-gyakoriságot jelöl; az ὄνομα lemma teljes előfordulásszáma ennél magasabb, mivel annak egyéb ragozott alakjai, például ὀνόματι, ὀνόματος és ὀνόματα is szerepelnek az evangéliumban.

az A' egysége pedig a T10-hez kapcsolódik. Így a Mt 10 saját belső szerkezetében is hordozza a T-rendszer elhívás–küldetés keretét.

A T10 záró *ἕως*-formulája – *ἕως τῆς συντελείας* (Mt 28,20) – és az X-centrum *ἕως* *ἄν* szerkezete (Mt 10,23) további kapcsolatot jelez. Mindkettő időbeli végpontot határoz meg, szintaktikai megvalósulásuk azonban eltér: a Mt 28,20-ban az *ἕως* genitivusszal, a Mt 10,23-ban *ἄν*-nal és kötőmódú igével áll. A megfelelés ezért lemma- és jelentésszinten rögzíthető; formula- és mondattani bizonyító súlya alacsonyabb.

A Mt 18 a T-rendszer közösségi elemeit összpontosítja. A *μεῖζων*-kérdés és a gyermek példája (Mt 18,1–4) a hovatartozás és a fiúsági státusz kérdését kapcsolja össze. Az *ἀδελφός* ismétlődése a Mt 18,15.21.35-ben a T-rendszerben kibontakozó szemantikai fejlődést viszi tovább: a T1-ben szereplő biológiai testvérkapcsolat T4-ben Jézus közösségének meghatározásává alakul, a T8-ban pedig a vétkező és visszanyerendő közösségi tag megnevezésévé válik. A diskurzus zárómondata a szívből történő megbocsátással kapcsolja össze ezt a közösségi jelentést (Mt 18,35).

A T8 különleges helyzetet foglal el, mivel teljes terjedelmében beépül a Mt 18 diskurzusába. Önállóan körülhatárolható belső perikópát alkot, és egyúttal a közösségi beszéd helyreállítási magjaként működik. Ezt követően Péter kérdése és a megbocsátásról szóló tanítás vezeti tovább a T8 dinamikáját: a vétkező testvér visszanyerésére irányuló eljárás a megbocsátás ismétlődő gyakorlatában teljeseedik ki. Így a rövid T-egység és az azt magába foglaló diskurzus kölcsönösen értelmezi egymást.

A Mt 10 és a Mt 18 páros viszonya egyszerre szimmetrikus és inverz. A Mt 10 a tanítványi küldetés külső irányát, a Mt 18 a közösségi élet belső rendjét fejt ki. A Mt 10 korábbi T-szövegeket gyűjt össze, és későbbi T-egységeket elővételez; a Mt 18 egy T-szöveget foglal saját szerkezetébe, majd annak helyreállítási logikáját a megbocsátás irányában folytatja. Az öt nagy beszéd B–B' párja¹⁷ ezen a kisebb kompozíciós léptéken is felismerhető: a kiküldött tanítványi közösség külső küldetése és belső helyreállítása ugyanazon rendszer két egymást feltételező működési irányaként jelenik meg.

¹⁷ A khiasztikus ötbeszéd-modell klasszikus kidolgozása, amelyben a kiküldési és a közösségi beszéd egymás B–B' párját alkotja: Ellis, Peter F.: *Matthew: His Mind and His Message*. The Liturgical Press, Collegeville (MN) 1974. Korábbi javaslat hasonló mintázatra: Lohr, Charles H.: Oral Techniques in the Gospel of Matthew. In: *Catholic Biblical Quarterly* 23 (1961), 403–435. Vö. Combrink, H. J. B.: *i. m.* 61–70. A modellt elutasítja: Blomberg, Craig L.: *Matthew*. New American Commentary. Broadman, Nashville 1992, 22.

II. A Máté 10 belső szerkezete

1. Hétegyeséges *khiazmus*

Az I. rész a T-rendszer felől vizsgálta a Mt 10 és a Mt 18 páros diskurzív szerpét. A II. rész a Mt 10 belső szerveződésére összpontosít, és azt vizsgálja, hogy milyen szövegszerkezeti rend kapcsolja össze a kiküldési beszéd egységeit. Ez a vizsgálat tehát azt kívánja ellenőrizni, hogy a feltételezett A–B–C–X–C’–B’–A’ szerkezet, amelyet az értelmezői felosztás látszik igazolni, vajon alátámasztható-e lexikai, képi és dinamikai összefüggésekkel is. Az elemzés három egymást kiegészítő szinten halad: előzetesen lezárt lexémalista és Jaccard-index alapján méri a lexikai megfeleléseket; a képi-dinamikai vizsgálat a mozgások, relációk és irányváltások rendjét tárja fel; a statisztikai ellenőrzést pedig a lehetséges bal-jobb párosítások kimerítő permutációs próbája biztosítja.¹⁸

6. táblázat.

A Mt 10 hét egysége (NA28; minden szószám gépi számlálással verifikált)

Egység	Hely	Szó	Tartalom
A	Mt 10,1–8	126	Felhatalmazás, a Tizenkettő névsora, a küldetés programja
B	Mt 10,9–15	120	Felszerelés-tilalom, a méltó ház, a béke feltételes ajándéka
C	Mt 10,16–22	120	Üldöztetés: kiszolgáltatás, családi árulás, kitartás
X	Mt 10,23	30	Centrum: menekülés városról városra az Emberfia eljöveteleig
C'	Mt 10,24–33	175	Teológiai válasz: „ne féljete” (3×), vallástétel az Atya előtt
B'	Mt 10,34–39	97	Nem békét, hanem kardot; aki nem méltó; a lélek-paradoxon
A'	Mt 10,40–42	55	Befogadáslánc: aki titeket befogad, engem fogad be – jutalom

A hét egység összege 723 szó. Két kvantitatív megfigyelés kívánczik ide, és mindkettő óvatos státuszjelöléssel. Először: a khiazmus két fele terjedelmileg nem szimmetrikus ($A+B+C = 366$; $C'+B'+A' = 327$). A Mt 10-khiazmus nem szószám-, hanem lexikai-funkcionális tükör; ezt a különbséget a T-pentádok kvantitatív egyensúlyával szemben kell rögzíteni, mert a két struktúra bizonyítási

¹⁸ A lexikai hasonlóság számítása a vizsgált lexémák bináris jelenlétvektorain és az ezekből képzett Jaccard-indexeken alapul. A lexémalistát a számszerű összehasonlítás előtt lezártuk, majd valamennyi egység vizsgálatában változatlanul alkalmaztuk. A három bal oldali egység (A, B, C) és a három jobb oldali egység (A', B', C') között hat lehetséges kölcsönösen egyértelmű hozzárendelés állítható fel ($3! = 6$); a permutációs próba mind a hat párosítási rendet kimerítően megvizsgálja. Az X tengelyegység pár nélküli helyzete miatt nem vesz részt ebben az összehasonlításban. A számítások Python-környezetben reprodukálhatók.

logikája eltérő. Másodszor – és ez az integrált vizsgálat egyik hozadéka –: a khi-azmus záró fele szigorúan monoton csökkenő sorozat: $175 \rightarrow 97 \rightarrow 55$. Ugyanaz a koncentrálo dinamika, amely a II. pentádot jellemzi ($117 \rightarrow 105 \rightarrow 89 \rightarrow 82 \rightarrow 81$). Három elem esetén ennek önmagában vett valószínűsége $1/3! = 1/6$, s ezért önálló bizonyítéknak nem tekinthető, rendszervisszhangként azonban pontosan illeszkedik a 8. fejezetben kifejtett ön hasonlósági érvbe.

2. A három pártípus lexikai erősségi sorrendje

A khiasztikus párok elemzése zárt, a vizsgálat előtt rögzített lexémalistán történt, amely kizárólag a Mt 10-ből származó elemeket tartalmaz (ἀποστέλλω, μαθητής, λαμβάνω, μισθός, ἄξιος, εἰρήνη, παραδίδωμι, φοβέομαι, ψυχή, πατήρ, ὁμολογέω/ἀρνέομαι, ὄνομα, δέχομαι, πόλις, οἰκία/οἰκιακοί). A lista utólag nem bővíthető, így a statisztikai vizsgálat mentes az ad hoc torzítástól. Az alábbi előfordulási számok ellenőrzése a NA28 szövegén történtek gépi számlálással; ahol a gyökcsalád tágabb a lemmánál (ἀποστελ-/ἀποστολ-), ott ezt a táblázat expliciten jelzi.

2.1. A–A' (Mt 10,1–8 ↔ 10,40–42): klasszikus khiasmus.

A nyitó és a záró egység között a legerősebb a lexikai átfedés.

7. táblázat. A–A' lexikai megfelelések (ellenőrzött előfordulások)

Lexéma	A	A'	Dinamikai funkció
μαθητής	1 (Mt 10,1)	1 (Mt 10,42)	Identitáskeret: a küldöttek megnevezése ↔ a befogadás kritériuma.
ἀποστελ- ἀποστολ- gyökcsalád	2 (ἀπόστολος Mt 10,2; ἀπέστειλεν Mt 10,5)	1 (ἀποστείλαντά Mt 10,40)	Küldéslánc: kifelé irányuló misszió ↔ a küldés forrása (Atya → Jézus → tanítvány).
ὄνομα	1 (Mt 10,2)	3 (Mt 10,41–42)	Fokozás: személynév (a tizenkét apostol listája) → státusznév (prófeta/igaz/tanítvány).
δωρεάν ↔ μισθός	2 ↔ 0 (Mt 10,8)	0 ↔ (Mt 10,41–42)	Kegyelem → jutalom tengely: az ingyen adás etikája a biztos viszonzás teológiájában záródik.
λαμβάνω	1 (ἐλάβετε Mt 10,8)	2 (λήμψεται Mt 10,41 bis)	A kapás tengely: kegyelemként ↔ jutalomként.
δέχομαι	0	6 (Mt 10,40–41)	Új motívum: a misszió (A) recepcióban (A') tükröződik – irányfordítás.
θεραπεύω/ ἐκβάλλω ↔ ποτίζω	nagy tettek Mt 10,1,8)	kis gesztus (Mt 10,42)	Funkcionális tükrő: karizmatikus aktusok ↔ minimális, de döntő befogadói gesztus.

Az A–A' pár a khiazmus valamennyi klasszikus kritériumát teljesíti: azonos kulcslexémák indító és záró pozícióban, igei irányváltás (küldés ↔ befogadás), etikai formula → eszkatológiai formula, nagy tettek ↔ kis gesztus. Két pontosítás szükséges. Egyfelől a μαθητής-keret pozicionális inklúzió, nem exkluzív előfordulás: a lexéma C'-ben is megjelenik (Mt 10,24–25, a mester–tanítvány viszonyban); a keretjelleg abból adódik, hogy az első és az utolsó egységben az identitás, a középsőben a viszony hordozója. Másfelől az A egység a παραδίδωμι gyökét is tartalmazza: a Júdás-glossza (ὁ καὶ παραδούς αὐτόν, Mt 10,4) ugyanazzal az igével nevezi meg az árulót, amely a C egység domináns motívuma lesz (3×). Így a névsor tizenkettedik tagja előreutaló jelzés: az üldöztetés szakasz kulcsigéje már a felhatalmazás pillanatában megszólal. A khiazmus kettős mozgást tükröz: A→A' centrifugális (misszió kifelé), A'→A centripetális (a befogadás visszahat), minden befogadás újraaktiválja az eredeti küldetést.

2.2. B–B' (Mt 10,9–15 ↔ 10,34–39): radikalizáló khiazmus.

Közepes lexikai átfedés, szemantikai inverzióval

8. táblázat. B–B' lexikai megfelelések (verifikált előfordulások)

Lexéma	B	B'	Dinamikai funkció
ἄξιος	4 (Mt 10,10.11.13 bis)	3 (Mt 10,37 bis.38)	Értékmérés-inverzió: külső kritérium (a munkás, a ház) → belső ár (család < Jézus).
εἰρήνη	2 (Mt 10,13)	2 (Mt 10,34)	Béke-paradoxon: feltételes áldás → tagadás (οὐκ εἰρήνην ἀλλὰ μάχαιραν).
οἰκία ↔ οἰκιακοί	3 ↔ 0 (Mt 10,12–14)	0 ↔ 1 (Mt 10,36)	Tér → reláció: a befogadás fizikai színhelye → a háznép mint belső ellenség
πατήρ	0	2 (Mt 10,35.37)	A családi kötelék a konfliktus terévé válik.
ψυχή + ἀπόλλυμι/εὐρίσκω	0	2 + 2 + 2 (Mt 10,39)	Új motívum: egzisztenciális radikalizáció – az élet-paradoxon.
μη + tiltó kötőmód nyitány	μη κτήσησθε (Mt 10,9)	μη νομίσητε (Mt 10,34)	Formuláris tükör: „ne birtokolj” → „ne gondold” – a fegyelem tárgya mélyül.

A B–B' pár a misszió radikalizációját mutatja három átfordítással: külsőből belső (az érdemesség kritériuma), áldásból válság (a béke-paradoxon), térből reláció (a ház-átfordítás). A B egységben a város és a ház reagál a tanítványra; a B'-ben

a tanítvány reagál Jézusra, amely az irányfordított befogadás, a khiazmus klasszikus jele. A tér–test tengely ugyanezt mutatja: a B egység külső mozgásokat szabályoz (όδός, πόλις, οἰκία, ἐξερχόμενοι), a B' belső-egzisztenciális mozgást (σταυρός, ψυχή, ἀκολουθεῖ). Az ítéleti horizontot áthelyeződik: Sodoma és Gomorra ítélete (Mt 10,15) a lélek elvesztésének belső ítéletévé fordul (Mt 10,39).

2.3. C–C' (Mt 10,16–22 ↔ 10,24–33): *komplementáris dialektika*

A harmadik pár nem klasszikus lexikai khiazmus: C és C' között kevés a direkt lexikai ismétlődés – helyette teológiai komplementaritás áll.

9. táblázat.

C–C' megfelelések (verifikált előfordulások)

Lexéma/ mező	C	C'	Dinamikai funkció
παραδίδωμι	3 (Mt 10,17.19.21)	0	Kiszolgáltatás: a C domináns motívuma – C'-ben hiányzik.
φοβέομαι	0	4 (Mt 10,26.28 bis.31)	Teológiai válasz hármas tilalom: a „ne féljetek”.
πατήρ	2 (Mt 10,20 isteni; 10,21 emberi)	3 (Mt 10,29.32.33 – kizárólag isteni)	Inverziós fokozás: az emberi apa árulóként is megjelenik (Mt 10,21): a válasz a védelmező és ítélő mennyei Atya.
ἄνθρωπος	1 (Mt 10,17)	2 (Mt 10,32–33)	Az emberek mint üldözők → az emberek mint a vallástétel fóruma.
λαλέω ↔ λέγω/κηρύσσω	4 λαλ- (Mt 10,19–20)	λέγω, εἶπατε, κηρύξατε (Mt 10,27)	Kényszerhelyzeti, Szentlélektől adott beszéd → tudatos, nyilvános hirdetés.
Halál-mező	θάνατος/θανατόω 2; σωθήσεται 1 (Mt 10,21–22)	ἀποκτείνω 2; ψυχή 2; σῶμα 2 (Mt 10,28)	A halálfenyegetés a test-lélek megkülönböztetés felől relativizálódik.
ὁμολογέω/ ἀρνέομαι	0	2 + 2 (Mt 10,32–33)	Új motívum: passzív elszenvedésből aktív döntés – vallástétel vagy tagadás.

A C–C' viszony lényege az irányfordított felelősség: a C-ben mások adnak át téged (παραδίδωμι – passzív szenvedés), a C'-ben te valod meg vagy tagadod (ὁμολογέω / ἀρνέομαι – aktív döntés). A szenvedésre adott válasz új lexikai eszköztárral épül fel: a φοβέομαι tilalma, a ψυχή és a σῶμα megkülönböztetése

és a vallástétel-pár mind a C'-ben jelenik meg először. Ez nem strukturális hiba, hanem a szerkesztés logikája: a C a szenvedés narratívája, a C' a teológiai válasz, s a kettő nem tükrözi, hanem kiegészíti egymást. A πατήρ-tengely külön figyelmet érdemel: a C-ben az Atya Lelke a beszéd forrása (Mt 10,20), ugyanott az emberi apa a gyermekét adja halálra (Mt 10,21); a C'-ben kizárólag a mennyei Atya áll gondviselőként (Mt 10,29) és végső tanúként (Mt 10,32–33). Az emberi áru-lásra az isteni hűség felel.

2.4. X (Mt 10,23): a centrum

A khiazmus közepén álló, 30 szavas egységhez nem tartozik tükörpár; ez el-különült központi helyzetének szerkezeti jele. Sajátos lexikai készletét a menekü-lés parancsa (φεύγετε εἰς τὴν ἐτέραν), Izráel városai bejárásának befejezetlensége (οὐ μὴ τελέσητε τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραήλ), valamint a beszéd kifejezett eszkatoló-giai időhatára alkotja: ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. Az Emberfia eljőve-telére utaló mondás a diskurzus krisztológiai és eszkatológiai csomópontját ké-pezi. E központi szerep jelentősége a III. részben lesz láthatóvá: a T-rendszer két pentádjá között szintén krisztológiai tengely áll, amelyet a Péter és Jézus közötti párbeszéd alkot (Mt 16,13–23). Ez a tengely a T-szövegek tükörpárjain kívül helyezkedik el, belső szerveződése ugyanakkor dialogikus duplex: Péter meg-vallja Jézus messiási identitását, Jézus pedig kijelenti Péter közösségi szerepét, majd feltárja saját messiási útját. Így a T-rendszer középpontja makroszerkezeti helyzete szerint páron kívüli, belső felépítése szerint pedig páros szerkezetű krisztológiai csomópont.

2.5. Statisztikai kontroll: Jaccard-indexek és permutációs próba

A három pártípus lexikai erősségi sorrendjét mennyiségi ellenőrzésnek vetet-tük alá. A hasonlóságot előzetesen lezárt lexémalistán, bináris jelenlétvektorok-ból számított Jaccard-indexszel mértük.¹⁹ A gépi számítás eredménye: $J(A, A') = 0,500$; $J(B, B') = 0,375$; $J(C, C') = 0,111$. A csökkenő értéksor összhangban áll a filológiai tipológiával: klasszikus khiasztikus pár $\rightarrow$ radikalizáló inverzió $\rightarrow$ komplementáris dialektika.

A permutációs ellenőrzés a feltételezett A–A', B–B', C–C' párosítást mind a hat lehetséges bal-jobb hozzárendeléssel összevetette ($3! = 6$). A feltételezett pá-rostítás 0,986-os Jaccard-összege a legmagasabb, míg a következő elrendezése 0,716.

¹⁹ A 7–10. táblázat az egyes párok dinamikai funkcióját szemléltető lexémákat közli. A szá-mítás a teljes, tizenöt tételes lexémalistán alapult, így a táblázatokban terjedelmi okból nem szereplő elemek, köztük a πόλις és az ἀποστέλλω is beleszámítottak a Jaccard-indexbe. Mind a hét egységhez készült jelenlétvektor; a párosítások összevetésében a három bal oldali és a há-rom jobb oldali egység vett részt, az X-centrum pár nélküli helyzete miatt kimaradt ebből a szá-mításból.

Az egzakt egyoldali p -érték $1/6 \approx 0,167$; három pár esetén a $p < 0,05$ küszöb nem érhető el. Ezért a próba leíró ellenőrzésként alkalmazható, önálló bizonyító ereje korlátozott. Azt mutatja, hogy a filológiai elemzés alapján azonosított párosítás a legnagyobb összesített hasonlóságot mutatja a rögzített lexémakészlet lehetséges elrendezései közül. Az A–A' erős, a B–B' közepes és a C–C' alacsony lexikai értéke megfelel a három pár eltérő kapcsolattípusának. A C–C' eredménye a komplementáris kapcsolat szemantikai és dinamikai jellegével áll összhangban.

III. Szintézis: két lépték, egy szerkesztői logika

1. *Mt 10 mint a T-rendszer önhasználó kicsinyítése*

Az I. rész a T-rendszer makroszerkezetét, a II. rész a Mt 10 belső khiasztikus rendjét igazolta. A két szerkezet azonosítása egymástól függetlenül történt. Integrált olvasatuk öt kapcsolódási pontot tár fel.

1.1. *Lexikai szintézis*

A Mt 10 a korábbi T1 és T2 anyagát összegzi, a T6, T9 és a T10 több meghatározó elemét pedig elővételezi. A T-szövegek lexémái szerkezetileg jelölt helyekre kerülnek:

- a Ζεβεδαίου a T1-et az A egységhez kapcsolja;
- az ὀπίσω μου, a σταυρός és a ψυχή a T1-et és a T6-ot a B' egységhez kapcsolja;
- a πατήρ és az Εμberfia-megnevezés T2-t a B', illetve az X egységhez kapcsolja;
- a μισθός és az εἰς ὄνομα pedig T9-et és T10-et az A' egységhez kapcsolja.

Így a Mt 10 a teljes T-rendszer elhívás–küldetés keretéből is hordoz elemeket. A khiasmus C–X–C' központi övezete ehhez kapcsolja az üldöztetés és az eszkatológiai kitartás diskurzusspecifikus témáját.

1.2. *Dinamikai viszhang*

A II. pentád szószámai szigorúan csökkennek: $117 \rightarrow 101 \rightarrow 89 \rightarrow 82 \rightarrow 81$. A Mt 10 khiasmusának második fele hasonló irányú mozgást mutat: $C' - B' - A' = 175 \rightarrow 97 \rightarrow 55$ szó. Három egység alapján ez leíró jelzésként értékelhető; jelentőségét a lexikai és szerkezeti megfelelések növelik. Mindkét rendszer sűrítéssel zárul: a legrövidebb khiasztikus A' egység a befogadás és a jutalom láncolatát foglalja össze, a T10 pedig a T-rendszer legrövidebb tagjaként a teljes tanítványi küldetést rögzíti.

1.3. *A centrumok funkcionális megfelelése*

A Mt 10 pár nélküli X egységének középpontjában az Emberfia eljövételére utaló mondás áll (Mt 10,23). A T-rendszer két pentádjá között a Péter és Jézus közötti párbeszéd alkot krisztológiai tengelyt (Mt 16,13–23). Ez a tengely a pentádok tükörpárjain kívül helyezkedik el, belső szerveződése pedig dialogikus duplex: Péter megvallja Jézus messiási identitását, Jézus kijelenti Péter közösségi szerepét, majd feltárja saját messiási útját. A két centrum formai felépítése eltér, de szervező funkciójuk mégis megfelel egymásnak: mindkettő krisztológiai fordulópontként kapcsolja össze a szerkezet két felét.

1.4. *Elővételező szerkesztés*

A T-rendszer és a nagy beszédek kapcsolatában egyaránt megfigyelhetjük a korábbi egységek összegzését és a későbbi motívumok megelőlegezését. Ugyanez a technika működik a Mt 10-en belül is. A Júdás nevéhez kapcsolt ó και παραδου̐ς αὐτὸν glossza (Mt 10,4) már az A egységben megszólaltatja a C egységet uraló παραδίδωμι igét. Így a tanítványok kiszolgáltatásának kulcsszava először az áruló apostol azonosításában jelenik meg, majd az üldöztetés leírásában bontakozik ki.

1.5. *A Mt 16 bídja*

A T-rendszer fordulópontját a T5, a Péter–Jézus-tengely és a T6 egymásutánja alkotja. A Mt 10 ehhez a csomóponthoz kapcsolódik a T6-on keresztül. A Mt 10,38–39 és a Mt 16,24–25 közötti kiterjedt dublett három szoros megfelelést tartalmaz: a kereszt felvételét, a Jézus követésére vonatkozó állandósult szófordulat, valamint a ψυχή elvesztésének és megtalálásának paradoxonát.²⁰ Ezek az elemek a Mt 10 B' egységét közvetlenül ahhoz a T-szöveghez kötik, amely a Péter–Jézus-tengely után fogalmazza meg a messiási felismerés tanítványsági következményeit.

²⁰ A Mt 10,38–39 és a Mt 16,24–25 közötti kapcsolat a szinoptikus forráskritikában ismert mátéi dublett. A kétforrás-elmélet keretében a Mt 16,24–25 a márkai párhuzamhoz kapcsolódik (Mk 8,34–35), a Mt 10,38–39-et pedig rendszerint a kettős hagyománnyal hozzák összefüggésbe. Vö. Davies, W. D. – Allison, D. C.: *A Critical and Exegetical Commentary on the Gospel according to Saint Matthew. Vol. II: Matthew 8–18*. T&T Clark, Edinburgh 1991; ld. a Mt 10,38–39-hez és a Mt 16,24–28-hoz fűzött kommentálást. A hagyomány forráskritikai eredete összeegyeztethető a szerkesztési érveléssel. A szövegi kényszermező (SZK) vizsgálata a szöveganyag mátéi elhelyezésére és funkciójára összpontosít: a dublett két előfordulása szerkezetileg terhelte helyre, a Mt 10 kizárásának B' egységébe, illetve a T6-ba került. Az Emberfia megnevezés ugyancsak mindkét szerkezet központi övezetében megjelenik (Mt 10,23; 16,13). A szó szerinti egyezéseket az SBLGNT morfológiai szövegén végzett gépi vizsgálat ellenőrizte; az érintett közös szakasz szövege a NA28-ban is azonos. A Mt 16,25 elején dokumentált έάν/άν variáció nem érinti a hétszavas egyezést: τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐνεκεν ἐμοῦ εὐρήσει αὐτήν.

Az öt megfelelés együttesen léptékváltott szerkesztői azonosságot jelez. A Mt 10 lexikailag kapcsolódik a T-rendszerhez, dinamikájában részben megismétli annak sűrítő mozgását, centrumában pedig ugyanazt a krisztológiai szervezőelvet érvényesíti. Az önhasonlóság ebben az értelemben funkcionális és kompozíciós megfelelést jelöl, viszont teljes formai azonosságot nem feltételez.

9a. táblázat. A Mt 10 ↔ Mt 16 (T6) dublettapárok
(SBLGNT²¹ gépi ellenőrzéssel; a NA28 szövege azonos az idézett szakaszokban)

Dublett	Mt 10 (pozíció)	Mt 16 = T6 (pozíció)	Ellenőrzött kapcsolat
Kereszt- hordozás	Mt 10,38 – B'	Mt 16,24 – T6 nyitánya	Közös elemek: σταυρός + ἀκολουθῆω + ὀπίσω μου; négy szó azonos szakasz (τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καί).
ψυχή- paradoxon	Mt 10,39 – B'	Mt 16,25 – T6	Hét szó szerint azonos zárlat: τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ εὐρήσει αὐτήν.
Az Emberfia eljövetele	Mt 10,23 – X centrum	Mt 16,28 – T6 zárlata	Formulapár: ἀμὴν λέγω ὑμῖν + οὐ μὴ + ἕως ἄν + ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου + ἔρχομαι – Máte két legszorosabb közeli váradalomlogionja.

A híd iránya és szerkezeti helyzete különösen jelentős. A Mt 16 három logionja a Péter–Jézus tengelyt közvetlenül követő T6-ban áll, amely egyúttal a II. pentád nyitóegysége. Közülük a kereszthordozás és a ψυχή elvesztésének, illetve megtalálásának logionja jelenik meg a Mt 10 B' egységében (Mt 10,38–39 ↔ 16,24–25), az Emberfia eljövetelére vonatkozó mondás pedig az X-centrumban tér vissza (Mt 10,23 ↔ 16,27). Így a Mt 10 hat fejezettel korábban elővételezi a T-rendszer fordulópontját közvetlenül kibontó T6 krisztológiai és tanítványsági anyagát. Az elővételező technika ezzel léptéket vált: a Júdás-glossza fejezeten belül készíti elő a παραδίδωμι motívumát, a T6-tal fennálló kapcsolat pedig a fejezetek között teremt szerkezeti hidat.

Az öt kapcsolódási pont együtt alapozza meg a tanulmány központi állítását: a Mt 10 a T-rendszer szerkesztői logikájának léptékváltott, önhasonló megvalósu-

²¹ *The Greek New Testament*. Edited by Holmes, Michael W. Society of Biblical Literature, Atlanta – Logos Bible Software, Bellingham 2010.

lása. A két szerkezetet a lexikai összegyűjtés, a koncentráló záródinamika, a krisztológiai centrum, az elővételező szóelhelyezés és a T6-tal kialakított tengelykapcsolat köti össze. Az önhasznosság funkcionális és kompozíciós megfelelést jelöl, teljes formai azonosságot nem feltételez. A forma és a jelentés ennek során szerkezeti-szemantikai egységet alkot: a kompozíció maga hordozza a tanítványsági jelentés kibontakozását.

2. *Abduktív következtetés: a konvergens szintek*

Az SZDJA intenciókritériuma szerint a szerzői szándékoltság valószínűsége akkor növekszik, amikor az eltérő módszerekkel azonosított adatok ugyanazon szerkezeti magyarázat felé mutatnak. A három különböző bizonyítéki család konvergenciája jelentős, az öt-hat egymást erősítő megfigyelés pedig erős kumulatív alátámasztást nyújt. Ez heurisztikus értékelési szabály, és nem alkalmazható statisztikai szignifikanciaküszöbként.²²

Jelen vizsgálat hat megfigyelése három részben elkülönülő bizonyítéki családba rendezhető:

1. mennyiségi és dinamikai adatok;
2. lexikai és kompozíciós megfelelések;
3. összehasonlító moduladatok.

Az egyes megfigyelések közötti részleges adatfüggőséget figyelembe kell venni az értékelés során.

10. táblázat.

A hét konvergens szint az intentio-kritérium alapján

Bizonyítéki szint	Megfigyelés és értékelés
1. Pentád-egyensúly	Az I. pentád 475, a II. pentád 470 szóból áll. A 252 lehetséges öt-öt elemű hozzárendelésből 36 esetben, vagyis 14,3%-ban adódik legfeljebb ötszavas különbség. Az egyensúly önmagában mérsékelt erejű mennyiségi adat.
2. Sorrendi dinamika	A II. pentád szószámai szigorúan csökkennek: 117 → 101 → 89 → 82 → 81. Öt különböző érték véletlenszerű sorrendjében ennek valószínűsége 1/120. A pentádegysúly és a monoton csökkenés együttes előfordulása a tíz érték ismétlődéseit is figyelembe vevő teljes permutációs térben megközelítőleg $7,94 \times 10^{-4}$. Ez a szint az elsővel közös szószámadatakra épül.

²² A kiasztikus szerkezetek azonosításának több szempontú kritériumaihoz ld. Clark, David J.: Criteria for Identifying Chiasm. In: *Linguistica Biblica* 35 (1975), 63–72. Welch, John W. (ed.): *Chiasmus in Antiquity: Structure, Analysis, Exegesis*. Gerstenberg Verlag, Hildesheim 1981, 9–16. E munkák a kritériumok együttes mérlegelését alapozzák meg. A három bizonyítéki családhoz, illetve az öt-hat egymást erősítő megfigyeléshez rendelt fokozat az SZDJA saját heurisztikus műveleti szabálya.

Bizonyítéki szint	Megfigyelés értékelés
3. Diskurzív kapcsolatok	A Mt 10 T1, T2, T6, T9 és T10 lexikai elemeit kapcsolja össze; a Mt 18 T4, T7 és T8 közösségi motívumait fejt ki, a T8-at teljes terjedelmében magába foglalva. A két beszéd a T-rendszer külső missziós és belső közösségi irányt jeleníti meg.
4. Modulpárok egyensúlya	A T-korpusztól elkülönített kondenzációs modulpárok összterjedelme 377, illetve 376 szó. Az egyszavas különbség a pentádokhoz hasonló, közel kiegyensúlyozott szerkesztési arányt mutat.
5. Közös léptékarány	A T-szövegek átlagának kétszerese 189,0 szó, a kondenzációs modulok átlaga 188,25 szó. A 0,75 szavas, mintegy 0,4%-os eltérés közelítően azonos kompozíciós léptékre utal. Ez a megfigyelés az első és a negyedik szint szószámadataival részleges függőségben áll.
6. A Mt 10 belső szerkezete	A Mt 10 hétegyeséges khiazmusa lexikai gradienssel, maximális Jaccard-összegű párosítással, csökkenő terjedelmű záró féllel és krisztológiai centrummal rendelkezik. A szerkezet a T-rendszer több szervezőelvét fejezeti léptéken ismétli meg. Ez a szint részben a korábbi lexikai és mennyiségi adatokra támaszkodik, ugyanakkor azok a Mt 10-en belüli rendezett elhelyezkedését is feltárja.

A hat megfigyelés tehát három bizonyítékcsoport konvergenciáját alkotja. A mennyiségi adatok kiegyensúlyozott és koncentrált szerkezetet, a lexikai elemzés rendezett diskurzív kapcsolatokat, a modulvizsgálat pedig hasonló léptékarányt mutat. Együttesük alapján a tudatos mátéi szerkesztés tekinthető a feltárt mintázatok legátfogóbb magyarázó hipotézisének. A következtetés abduktív természetű: valószínűségi és cáfolható állítást fogalmaz meg a szerzői szerkesztésről.

Az egzakt valószínűségi értékelés az első két megfigyelés együttesére korlátozható: a pentádok közel-egyensúlyának és a II. pentád monoton csökkenésének együttes előfordulása megközelítőleg $7,94 \times 10^{-4}$ a teljes permutációs térben. A további megfigyelésekhez nem rendelhető közös valószínűségi modell, és részleges adatfüggőségük miatt értékeik sem szorozhatók össze. Hozzájárulásuk kumulatív és abduktív: a mennyiségi, lexikai, dinamikai és kompozíciós adatok egybehangzása alapján a tudatos szerkesztői összehangolás adja a feltárt mintázatok legátfogóbb magyarázatát. A következtetés valószínűségi és cáfolható marad.

3. Zárás: az elhívás–kiküldés íve és a forma teológiája

A T-rendszer teljes narratív íve a T1 elhívástörténetétől a T10 egyetemes küldetéséig terjed: „Jöjjetek utánam” (Mt 4,19) – „Menjete el tehát, tegyetek tanítvánnyá minden népet” (Mt 28,19). A folyamat Galileából indul, és Galileába tér vissza. A T1 a Galileai-tenger partján, a T10 egy galileai hegyen játszódik; a Mt 5,1 hegye és a Mt 28,16 hegye pedig Jézus első nagy tanítását kapcsolja össze

a feltámadott Úr záró megbízatásával. Ez a földrajzi és narratív keret az elhívást és a kiküldést egyetlen tanítványsági folyamat két végpontjaként értelmezi. A tanítvány először Jézus követésére kap meghívást, végül másokat hív ugyanebbe a követésbe.

A tükörpárok megmutatják e folyamat belső teológiai rendjét. A T1 és a T10 az elhívást a küldetéssel kapcsolja össze: a Jézus után induló tanítvány maga is küldötté válik. A T2 és a T9 a követés árát és ígéretét helyezi egymás mellé: a lemondás a tanítványság veszteségtapasztalatát, a jutalom annak eszkatológiai távlatát tárja fel. A T3 és a T8 az új rend létrejöttét és a sérült közösség helyreállítását kapcsolja össze. Így az új tömlő képe közösségi jelentést nyer: a Jézus által létrehozott új közösségi forma fennmaradásához a vétkező testvér visszanyerésének gyakorlata is hozzátartozik. A T4 és a T7 a fiúsági státusszal értelmezi a hovatarozást: az Atya akarátának cselekvése jelöli ki Jézus családját, a fiak szabadsága pedig ennek a kapcsolatnak a méltóságát fejezi ki. Végül a T5 és a T6 az értelmezési tévút és a helyes követés közötti fordulatot jeleníti meg: a farizeusok és szadduceusok tanításától való óvás után Jézus a kereszthordozó követés útját határozza meg.

A két pentád közötti Péter–Jézus tengely ennek az értelmezési fordulatnak a krisztológiai alapját tárja fel. Péter felismeri Jézus messiási identitását, Jézus kijelenti Péter helyét az épülő közösségben, majd feltárja a Messiás szenvedésen és feltámadáson át vezető útját. Péter ezt követő tiltakozása megmutatja, hogy a helyes hitvallás még nem jelenti automatikusan a messiási út helyes megértését. Ezért a T6 közvetlenül a párbeszéd után fogalmazza meg a felismerés gyakorlati következményét: Jézus kilétének megvállása a kereszt felvételében és az önátadó követésben válik tanítványsági valósággá. A szerkezeti tengely így az identitás felismerését az életforma átalakulásával kapcsolja össze.

A Mt 10 és a Mt 18 páros diskurzív helyzete tovább mélyíti ezt az értelmezést. A Mt 10 a tanítványi közösség külső irányát, a Mt 18 annak belső működését fejt ki. A kiküldéshez tekintély, bátorság, önátadás és kitartás tartozik; a közösség fennmaradását alázat, testvéri felelősség, helyreállítás és megbocsátás biztosítja. Ennek alapján a két beszéd egyetlen közösségi küldetés két egymást feltételező irányát képviseli. A tanítványi közösség kifelé Jézus küldetését hordozza, befelé pedig Jézus helyreállító irgalmát gyakorolja. A Mt 18 ebben az összefüggésben a Mt 10 misszioteológiájának közösségi feltételét fogalmazza meg: tartós küldetést olyan közösség végezhet, amely képes a vétkező testvér visszanyerésére és az ismételt megbocsátásra.

A két pentád iránya szövetségteológiai mozgást is kirajzol. Az I. pentád Izráel horizontján belül vezet Jézus identitásának felismerése felé. Ennek megfelelően a Mt 10 először Izráel elveszett juhaihoz irányítja a tanítványokat (Mt 10,5–6).

Ez a küldetés kapcsolódik a Tóra betöltésének programjához: Jézus a Tórát beteljesítő tekintéllyel értelmezi, és Izráel szövetségi hivatását saját személye körül rendezi újra. A II. pentád a felismerés következményeit bontja ki, majd a T10-ben minden népre kiterjeszti a tanítványi küldetést. Így az Izráelhez kötődő szövetségi történet krisztológiai és egyetemes távlatot kap.

Az Ézs 60 a népek Sion világosságához történő odavonulását ábrázolja; a Mt 28-ban ennek mozgásiránya alakul át: a tanítványok viszik el Jézus tanítását a népekhez. A folytonosságot a T10-ben megfogalmazott tanítási parancs biztosítja: az új tanítványokat mindannak megtartására kell tanítani, amit Jézus parancsolt (Mt 28,20). Az egyetemes küldetés ebből a szempontból Izráel szövetségi hivatásának krisztológiai kitágítása. A középpont Jézus egyetemes hatalma, a küldetés tartalma az ő tanítása, a küldöttek biztonsága pedig az ő maradandó jelenléte.

A Mt 10 kettős helyzete ezen a ponton nyeri el teljes értelmét. A beszéd közvetlen küldetési iránya Izráelre korlátozódik, belső centrumában pedig az Emberfia eljövételének eszkatológiai horizontja áll (Mt 10,23). Ez a feszültség nyitva tartja a küldetés történetét a későbbi beteljesedés felé. A B' egység kereszthordozás- és ψυχή-logionjai elővételezik a T6-ot, az X-centrum Emberfia-mondása pedig a Mt 16 krisztológiai fordulópontjával létesít kapcsolatot. A feltámadás után a T10 bontja ki teljesen ezt a távlatot: az Emberfia immár minden földi és mennyi hatalom birtokosaként küldi tanítványait minden néphez.

A feltárt szerkezet értelmezési jelentősége abban áll, hogy az egyes perikópákat kapcsolati hálóban helyezi el. A Mt 10,38 kereszthordozás-motívuma egyszerre olvasható a T1 elhívási formulája és a T6 követési parancsa felől. A Mt 18,15–18 elsődleges célját a testvér visszanyerése határozza meg, amelyet a következő szakasz a megbocsátás ismétlődő gyakorlatává tágít. A T10 egyetemes megbízatása a T1 elhívásának beteljesedéseként, valamint a Mt 10 kiküldési és befogadási rendjének kiszélesítéseként értelmezhető. Így a szerkezeti kapcsolatok ellenőrizhető értelmezési irányokat adnak, és korlátozzák az egyes mondanok szövegösszefüggéstől elszakított olvasását.

A 475/470 szavas pentádegyensúly, a monoton csökkenő második pentád, a lexikai megfelelések és a Mt 10 belső khiazmusa a szerkezeti hipotézis ellenőrző adatai. Teológiai jelentőségük a kirajzolódó mozgásban válik láthatóvá: elhívásból hovatarozás, hovatarozásból felismerés, felismerésből kereszthordozó követés, követésből helyreállító közösség, a közösségből pedig egyetemes küldetés bontakozik ki. A forma teológiája ezt a jelentésdinamikát hordozza. Máté tanítványa az evangélium végére elhívott követőből Jézus tanításának képviselőjévé lesz; a Jézus körül létrejövő közösség pedig az ő helyreállító jelenlétének hordozójaként lép a népek közé.

Felhasznált irodalom

- Allison, Dale C.: *Studies in Matthew: Interpretation Past and Present*. Baker Academic, Grand Rapids 2005.
- Blomberg, Craig L.: *Matthew*. New American Commentary. Broadman, Nashville 1992, 22.
- Clark, David J.: Criteria for Identifying Chiasm. In: *Linguistica Biblica* 35 (1975), 63–72.
- Combrink, H. J. Bernard: The Structure of the Gospel of Matthew as Narrative. In: *Tyndale Bulletin* 34 (1983/1), 61–70.
- Davies, W. D. – Allison, D. C.: *A Critical and Exegetical Commentary on the Gospel according to Saint Matthew. Vol. II: Matthew 8–18*. T&T Clark, Edinburgh 1991.
- Ellis, Peter F.: *Matthew: His Mind and His Message*. The Liturgical Press, Collegeville (MN) 1974.
- France, R. T.: *The Gospel of Matthew*. New International Commentary on the New Testament. Eerdmans, Grand Rapids 2007.
- Halmágyi József Attila: A Sínai szövetséggel mint korrekció az ekléziogén attraktorhoz. Szövetségi hermeneutika Máté evangéliumában. In: *Református Szemle* 119. (2026/3), (256–287) 260–261.
- Keener, Craig S.: Matthew's Missiology: Making Disciples of the Nations (Matt 28:19–20). In: *Asian Journal of Pentecostal Studies* 12 (2009/1), 3–20.
- Kingsbury, Jack Dean: *Matthew as Story*. Second Edition. Fortress Press, Philadelphia 1988.
- Kingsbury, Jack Dean: *Matthew: Structure, Christology, Kingdom*. Fortress Press, Philadelphia 1975.
- Lohr, Charles H.: Oral Techniques in the Gospel of Matthew. In: *Catholic Biblical Quarterly* 23 (1961), 403–435.
- Lundbom, Jack R.: *Biblical Rhetoric and Rhetorical Criticism*. Sheffield Phoenix Press, Sheffield 2013.
- Luz, Ulrich: *Matthew 8–20. A Commentary on the Gospel of Matthew*. Translated by James E. Crouch. Hermeneia. Fortress Press, Minneapolis 2001.
- Mulienburg, James: Form Criticism and Beyond. In: *Journal of Biblical Literature* 88 (1969/1), 1–18.
- Neusner, Jacob: *The Mishnah: A New Translation*. Yale University Press, New Haven 1988.
- Novum Testamentum Graece*. Begründet von Eberhard und Ervin Nestle. Herausgegeben von Barbara und Kurt Aland, Johannes Karavidopoulos, Carlo M. Martini, Brice M. Metzger. 28. revidierte Auflage. Herausgegeben vom Institut für Neutestamentliche Textforschung Münster/Westfalen unter Leitung von Holger Strutwolf. Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart 2012.

- Peirce, Charles S.: Pragmatism as the Logic of Abduction. In: Peirce Edition Project (ed.): *The Essential Peirce: Selected Philosophical Writings*. Vol. 2 (1893–1913). Indiana University Press, Bloomington and Indianapolis, IN 1998, 226–241.
- Smith, Christopher R.: Literary Evidences of a Fivefold Structure in the Gospel of Matthew. In: *New Testament Studies* 43 (1997/4), 540–551.
- Szabados Ádám: *Az apostolok hagyománya*. Károli Könyvek – Monográfia. Károli Gáspár Egyetem – L'Harmattan Kiadó, Budapest 2020, 203–226.
- The Babylonian Talmud. Seder Mo'ed*. Vol. 2. Translated by J. Rabbinowitz. Ed. Isidore Epstein. Soncino Press, London 1938.
- The Greek New Testament*. Edited by Holmes, Michael W. Society of Biblical Literature, Atlanta – Logos Bible Software, Bellingham 2010.
- Welch, John W. (ed.): *Chiasmus in Antiquity: Structure, Analysis, Exegesis*. Gerstenberg Verlag, Hildesheim 1981.

* * *

Ten Texts and One Discourse: Structuring-Dynamics Meaning Analysis of Matthew's Discipleship System

This study applies the Structuring-Dynamics Meaning Analysis methodology to two compositional scales of the Gospel of Matthew and argues that they are built on one and the same structuring logic. At the macro-scale, the ten discipleship text-blocks (T1–T10) divide into two pentads of near-perfect quantitative symmetry (T1–T5: 475 words; T6–T10: 470 words; a five-word gap), the second pentad exhibiting strict monotone decrease (117→101→89→82→81), with two echo-pairs of identical word counts and demonstrable lexical or semantic links. At the meso-scale, Matthew 10 – the discourse that lexically synthesises T1, T2, T6 and T9 – proves to be internally organised as a seven-unit chiasm (A–B–C–X–C'–B'–A'; 126+120+120+30+175+97+55 = 723 words) whose three pair-types form a gradient from classical lexical mirroring (Jaccard 0.500) through radicalising inversion (0.375) to complementary theological dialectic (0.111); a closed-list permutation test confirms that the canonical pairing attains the maximum similarity among all six possible assignments. The closing half of the chiasm (175→97→55) reproduces, in strict monotone decrease, the concentrating dynamic of the second pentad – the chapter thus mirrors, at its own scale, the structuring logic of the system it synthesises. The convergence of independent analytical levels constitutes evidence of intentional, measured authorial structuring: form is not a frame around the message but the carrier of it.

Keywords: Gospel of Matthew, discipleship, pentad, monotone decrease, chiasmus, Matthew 10, lexical synthesis, permutation test, Jaccard index, self-similar composition, Structuring-Dynamics Meaning Analysis.